

voelige tromboplastine is, dat echter het merendeel der patiënten hier te lande met behulp van tromboplastines die voor factor VII gevoelig zijn (mensenhersen; A.C.F.; Roche; Difco) wordt gecontroleerd. Aangezien bij gebruik van tromboplastines die voor factor VII gevoelig zijn, de tijdens behandeling met kort werkzame coumarines (dus ook cumethoxethaan) vaak voorkomende wisselingen in factor-VII-activiteit duidelijk tot uiting komen in „uitschietende” protrombinetijden, kan een onderzoek waarbij slechts een voor factor VII weinig gevoelige tromboplastine wordt gebruikt, nimmer tot een algemeen geldende beoordeling van een coumarine-preparaat leiden.

Uit het onderzoek kan dus niet blijken, dat „de vaak gehoorde opmerking dat cumethoxethaan (dicumoxane) veel ‘uitschieters’ zou geven” ongegrond is.

Literatuur: WIJK, L. VAN (1962) *Ned. T. Geneesk.* 106, 601.

Leiden, 3 april 1962

E. A. LOELIGER

Het is duidelijk dat een onderzoek als door mij verricht in feite niet bevredigend is zolang er geen verklaring wordt gegeven voor het waargenomen verschil in het aantal uitschieters bij behandeling met drie verschillende anticoagulantia onder de beschreven omstandigheden en organisatie der behandeling. Dit is te meer het geval omdat men een dergelijk verschil niet direct verwacht wanneer men het gelijke werkingsprincipe van deze middelen in aanmerking neemt, om welke reden ook juist het vergelijkend onderzoek werd opgezet toen een der stoffen gediscrimineerd leek. Nu de frequentie van uitschieters bij behandeling met cumethoxethaan hier echter kleiner blijkt te zijn in plaats van groter, blijft in feite dezelfde vraag, doch nu in tegenstelde zin, over, namelijk die naar de verklaring van dit verschil.

In principe zijn hier twee punten ter bespreking:

1. is het onderzoek wel juist, zijn de groepen wel vergelijkbaar;

2. als men het onderzoek als juist wenst te beschouwen, welke zijn dan de factoren die hier van invloed zijn geweest op het waargenomen verschil in frequentie van uitschieters.

Bij het samenstellen der vergelijkbare groepen van behandelingen is rekening gehouden met alle bekende en voor de hand liggende factoren die van invloed kunnen zijn, of verondersteld worden van invloed te zijn, op de instelbaarheid van de patiënt op anticoagulantia; met uitzondering van de diagnose. Collega LOELIGER heeft als ervaring dat er bij hartpatiënten bij wie wisselende insufficientia cordis voorkomt (bedoeld worden voornamelijk hartinfarcten) vaak uitschieters zijn, en dit zou dus een dwingend reden zijn om ook de diagnoses volkomen gelijk te houden in de groepen.

In de vergeleken groepen blijkt echter in de diagnoses der groepen van 50 behandelingen de vermelding hartinfarct 21 maal in de groep met cumethoxethaan, 6 maal in de groep met dicoumarol en 15 maal in de groep met acenocoumarol voor te komen („hartinfarct”, „mogelijk hartinfarct”, „oud hartinfarct”). Voor de vermelding boezemfibrilleren zijn deze getallen resp. 1, 2 en 2 maal. Deze verschillen zijn bepaald niet gecorreleerd met de waargenomen verschillen in frequentie van uitschieters in de vergeleken groepen; de groep met cumethoxethaan behandeld toont het minste aantal uitschieters en bevat verreweg het grootste aantal hartinfarctpatiënten.

Wanneer wij dus de verschillen in frequentie van uitschieters onder de in het artikel beschreven omstandigheden als zodanig accepteren, lijkt het voor de hand liggend de suggestie van collega LOELIGER aangaande het gebruikte tromboplastine-preparaat in de verklaring ervan te betrekken. Bij de Utrechtse trombosediensdienst gebruikt men voornamelijk

kort werkende anticoagulantia, en men heeft de ervaring dat dit inderdaad het prettigst gaat indien men een tromboplastine-preparaat met geringe gevoeligheid voor factor VII gebruikt bij de PTT-bepalingen. Het gebruikte tromboplastine-preparaat kan echter slechts de verschillen tussen de met dicoumarol behandelde groep enerzijds en die met de beide kort werkende anticoagulantia behandelde groepen anderzijds verklaren.

Voor het verschil in frequentie van uitschieters tussen de met cumethoxethaan en de met acenocoumarol behandelde groepen wordt waarschijnlijk de verklaring gevonden in het grote verschil van de werkingssterkte per tablet; 1 tablet à 4 mg acenocoumarol, die maximaal in 4 parten te verdelen is, zou hier als minder hanterbaar beschouwd kunnen worden dan de ongeveer 3 maal minder werkzame tablet à 50 mg cumethoxethaan, die nog in tweeën te delen is.

Als men dit wil, kan men het onderzoek beschouwen als een demonstratie van de mogelijkheid om bij de behandeling met cumethoxethaan een relatief slechts gering aantal uitschieters te verkrijgen.

's-Gravenhage, 17 april 1962

L. VAN WIJK

VREEMDE VOORWERPEN EN SLOKDARM-PERFORATIES

Deze klinische les (dit *Tijdschrift*, bl. 697) gaat over 604 patiënten met een vreemd voorwerp in de slokdarm, die sedert eind 1922 werden gezien. Er is verzuimd te vermelden hoe dit getal werd verkregen; dit vereist nadere uitleg. Er zijn alleen beschreven patiënten, bij wie een vreemd voorwerp door oesofagoscopie werd verwijderd of bij wie moest worden aangenomen, dat door een vreemd voorwerp een ernstige laesie was ontstaan, waardoor een uitwendige operatie nodig was, zoals bij de patiënten *G*, *H* en *J*. In werkelijkheid zijn er meer patiënten geweest, maar hier was dikwijls onzekerheid. De bevindingen bij patiënten die menen iets te hebben ingeslikt, zijn soms volkomen negatief, soms blijkt door het vaststellen van een laesie, dat er inderdaad een corpus alienum is geweest. De oesofagoscopie heeft hier toch dikwijls een therapeutische betekenis, omdat het vreemde voorwerp door de anesthesie of door het naderen van de buis losgeraakt en in de maag terecht komt. Een enkele maal, bij moeilijke extractie, werd het zelfs met opzet in de maag gewerkt. Meestal zijn er dan verder geen moeilijkheden; slechts bij uitzondering moet de chirurg ingrijpen.

Het leek interessant eens na te gaan, hoe groot het totale aantal van deze patiënten is geweest. De volgende getallen geven hiervan een indruk. De laatste duizend oesofoscopieën werden verricht in een periode van ruim twee jaar. Hierbij werd 63 maal een corpus alienum verwijderd. Bij 52 andere patiënten werd oesofagoscopie verricht, omdat zij meenden, dat zij een vreemd voorwerp hadden ingeslikt, maar hier werd geen corpus alienum aangetoond. De meesten hunner waren volwassenen (verder enkele grote kinderen); bijna steeds ging het om een graat of een botje. Bij juist de helft van deze patiënten werd een laesie vastgesteld. Uit deze verhouding 63:52 zou blijken, dat in deze 39 jaren over de duizend patiënten voor een vreemd voorwerp in de slokdarm werden behandeld. Waardoor de belangrijkheid voor de praktijk beter wordt aangetoond.

Groningen, 16 april 1962

EELCO HUIZINGA

VIJFDAAGSE WERKWEEK OP EEN CHIRURGISCHE AFDELING

In een groot Zweeds ziekenhuis is een afdeling ingericht voor de verpleging van slechts dertig patiënten, met varices, inguinale herniae, fistulae ani of hemorroïden; een patiënt